

DAHA İYİ BİR SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN ÇEVRESEL ADALET

Anton LEİST

Çeviren: Doç. Dr. Selim KILIÇ*

GİRİŞ

Adalet kavramı, modern bilinç kavramında paylaştırmacı adalet olarak öne çıkmaktadır. İşbirliği ortakları, bir malın üretimine ne kadar katkıda bulunmuşlarsa kendi aralarında da o şekilde paylaşmaktadırlar. Bu paylaştırmacı adalette, ortak üretilen şeylerin paylaşılmasıdır, bu da bir ülkenin küresel olarak ortaya koyduğu Gayri Safi Milli Hâsılası (GSMH)'sıdır. Politika adalet kriterini kullandığı sürece ilgili olacaktır. Eğer paylaşım, ortak üretim sürecinde yurttaşların rolünü sınırlandırabilen normatif kavramın karışıklığı ise ilgili olacaktır: Kazanç, ihtiyaç, hak, özgürlük, eşitlik vs. Genel olarak adalet ve dürüstlük ahlaki bir değer değil, aksine işbirlikçi-akılcı değerler olarak kabul görmesi, adaletin en önemli sosyal moral yapı olarak işlevini teşvik etmektedir. Bu yapıda ilgililerin minimal moral motivasyonla bireysel ve ortak olumlu sonuçlar elde edilmektedir. Böylece onun hareket alanında bulunana bu moral yapı ortak üretimle ilgili ilişkisi nedeniyle sınırlandırılmaktadır. Üretimin doğal koşulları ortak bir şekilde üretilmemiştir. Bu nedenle geleneksel adalet kuralları içerisinde çevresel adaleti düzenlemek o kadar kolay değildir.

Çevre krizine tepkide ortaya çıktığı gibi, bir doğal etiğin temsilcilerinin bizim doğal tüketim davranışlarımıza hükmedebilmesinde olduğu gibi, adalet en çok uygunsuz idealler olarak kabul ediliyor. Öncelikle bir kavram çevre politikası için uygun gözükmemektedir. Bu kavram, doğanın daha uzun süre insani amaçlara boyun eğmesi yerine, adalet kavramı dışında doğanın olağanüstü gücünü tanımak ve onu insani amaçların emrine vermektir. Önceki yıllarda bizim bilincimize yerleşen kimi sürdürülebilirlik gibi çevre politikası kavramalarının gereksinimlere uygun olması tesadüf değildir. Bruntland tarafından gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehlikeye atmaksızın bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılanması olarak formüle

* Doç. Dr. Niğde Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi

edilen sürdürülebilirlik kavramının kullanılmasında, açıkça doğa insanı üretimin sınırı olarak tanınmaktadır.

Bruntland'ın formülü sırf bu yönden politik bir realitedir. Çünkü bu formülün kendisi sürdürülebilir kalkınmayı bir ideal olarak düzenlemekte ve bununla birlikte Kuzey-Güney arasındaki mevcut eşitsiz doğal kaynakların kullanımındaki statükoyu düzenlemektedir. Bununla çok daha önceden sessiz adımlarla, çevre sorunları çevresel adalete demir atmıştır. Kuzeyin yüksek sorumluluğu ve Güneyin takip eden kalkınmasındaki gibi ayrıcalıklar bu şekilde bir adaleti ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilirlik düşüncesini ekolojik adaletin mevcut terminolojisine çevirmek tavsiye olunur.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN ÜÇ BOYUTU VE ALANI

Bilinen soyut temelde yapılan tartışmalar bir yana bırakılırsa, çevresel adalet sürdürülebilirlik tartışmalarının iç uygulamalarında kabul edilebilmesi, sürdürülebilirliğin tartışmaya da açık olduğunu göstermektedir. İkinci olarak, sürdürülebilirlikle ilgili tartışmaların anlaşılır nedeni, ilkerin sınırsız uygulamasında bulunmaktadır.

- 2 Temel karar alama ölçüsü orman, balık rezervleri gibi sınırlı bir doğa parçanın sabit sayıdaki insanın yararlanması ortaya çıkmaktadır. Eğer doğal kaynaklar, fosil yakıtlar gibi yenilenemez ya da aynı şekilde daha önce kültürel bir şekle sokulmuş arazi içinde yer alan çevresel alanlar şeklinde bulunan doğal kaynaklar hiçbir ölçüye tabi olmadan kullanılabilir. bilmektedir.

İnsan-doğa-etkileşimi farklı alanlarda çok farklı çıkarlar ilişkilerine tabidir. Bu nedenle sadece yakın benzerlikleri sürdürülebilirliği aynı ilkeler çerçevesinde kullanmayı kabul etmek de dâhil son derece zordur. Bu amaç için ortaya konan çok basit bir öneri, bizim doğal kullanmamızın üç farklı değer boyutunu ortaya çıkarmakta ve benzer şekilde doğal kaynakların üç türünü hatta sürdürülebilirliğin üç türünü ortaya çıkarmaktadır (Talo 1). Sürdürülebilirlik, hem ekonomide kullanılan temel kaynaklarla üretilen **malları** hem de en azından kısmen ahlaki koruma altında olan **varlık ve türleri**, ayrıca estetik olarak kabul edilen **kültürel doğal yapıları** aynı normatif akıl çerçevesinde takip etmenin zorluğunu yaşamaktadır.

Tablo 1: Doğadan Yararlanmanın Boyutları

Değer-Bakış Açısı	Yararlanma Alanı	Kaynaklar	Sürdürülebilirlik Tipi
Ekonomi	Maddi kaynaklardan, kolayca yenilenebilir olduğu sürece sürdürülebilir şekilde yararlanılması (Enerji hammadde, tüketim malları)	Değiştirilebilen kaynaklar	Materyallerin sürdürülebilirliği
Moral	Maddi kaynaklardan, onlar insanın yaşam hakkıyla (temiz su, temiz hava, sınırlı radyasyon) ya da hayvanların acılarıyla (Hayvan koruma, türleri koruma) ilgiliyse sürdürülebilir bir şekilde yararlanılması	Kritik kaynaklar	Moral Sürdürülebilirlik
Estetik	Toprakların, bio çeşitliliğin doğal anıtların kullanımında sürdürülebilir bir şekilde yararlanılması	Nadir (benzersiz) kaynaklar	Estetik Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik bu alanda birçok kez farklı kriterleri karşılamak zorunda kalmıştır. Eğer insan ekolojisi açısından bakılırsa, sürdürülebilirliğe göre, çevrenin kalitesi insan çıkarları arasındadır ve ayrıca bu çıkarları arasında sektörel olarak farklılıklar dikkate alınmaktadır. 3

Bu sınıflamaya göre, birincisi değişimi yapılabilen kaynaklar yenilenebilir olup bu nedenle piyasa malı olarak uygundur. Piyasa bu malların optimal ikamesi için alternatif kurumlardan daha iyi sağlamaktadır.

İkincisi, yenilenemeyen mallar, azalan su rezervleri ya da türlerde olduğu gibi, bu tür yenilenemeyen kaynaklardır. Bu şekilde olanlar kritik kaynaklar olarak korunmalıdır, tıpkı ahlaki olarak gözetilen hayvanlar ve türler gibi.

Üçüncüsü yenilenemeyen estetik doğal mallardır. Onun kaybı sadece moral olarak bir zarar vermez, aynı zamanda estetik olarak da hissedilir.

Gerçi biz bu şekilde somut bir düşünceden hareket edersek, bu düşünce kimi değer kriterlerin yardımıyla bir sürdürülebilirlik politikasına dönüşebilir. Maddi, ahlaki ve estetik sürdürülebilirlik arasındaki farkları ve hizmet değişiminin her bir farklılaşmış aklın farklı bölümlerinde doğayı izlediğini anlamaya başlayabiliriz. Bu değişimin sürdürülebilir olması,

fakat gereklilik açısından yararlı hiçbir ek bilginin gönderilmemesi; değişimin çevreyi değiştirmesi ve tüketmesi kaçınılmazdır. Kaçınılmaz olarak kaynaklar tükenecek, türler zarar görecektir ve topraklar dönüşecektir. Bu sürdürülebilirliğin bir türü değil midir? Bu nedenle, ekolojik adaletin sade uygun normatif alanları konusunda bir çok şey söylenebilir. Bu alanda sürdürülebilir bir politikanın belirsiz beklentileri açıkça ortaya konabilir ve tartışılabilir

TEMEL BİR İLKE OLARAK ÇEVRESEL ADALET

Sürdürülebilirliğin terminolojik hakimiyeti nedeniyle, “çevre” ya da ekolojik adalet kavramı bugüne kadar çok az tanındı ve bunun sonucunda yeterli bir keskinlikte açılmadı. "Environmental justice"* 1970 yılından bu yana ABD’de dezavantajlı grupların kötü barınma koşullarına karşı kullandığı bir slogan olarak işlev görmüştür. Bu Avrupa’da bizim ön yargılarımızı güçlendirdi, sadece ekolojik adaleti sosyal adaletin marjinal bir bakış açısı yaptı. Ekolojik adalete yönelik talepler de bir başka açıdan kolayca azaltılabilmektedir. Çevresel adaletin liberal demokratik sistemle ne kadar uzlaşabileceği ya da onun temel prensipleriyle ne kadar çatışacağı şimdilik belirsizdir. Çevresel adaletin demokratik bir sistem dışında üretilmesi bize olanaksız geldiği için, bizim politik düşüncemiz tarafından etkin bir çevresel adalet oluşturma yönündeki itirazlar dikkate alınmak zorundadır. Bu itirazlar daha çok (hemen hemen saf ekonomik) insan merkezlikten kaynaklanmaktadır. Bu insan merkezlik siyasal meşrulaştırabilmenin, hatta sadece sınırlı piyasa ekonomisinin çok kısa zaman boyutu anlamına gelmektedir. Bu üç itiraz sürdürülebilir bir çevre politikasına zorlaştırmakta ve onun uzun süreli olası bir başarısını da oldukça sınırlamaktadır.

4

Eğer biz öncelikle çevresel bir adalet düşüncesinin genel ilkelerini belirlemeye çalışırsak, o zaman aşağıda olduğu gibi bir formül ortaya çıkacaktır: Eğer bütün ekolojik öneme sahip mallar ve hizmetler, özgürlükler ve görevler katılanlar arasında adil bir şekilde paylaşırsa, ancak o zaman bir toplumda ekolojik adalet aktüel ve uzun süreli olarak egemen olacaktır.

Bu genel ilkelere şu itirazlar yöneltilmektedir: İlk olarak insan merkezliğin suçlaması ile karşılaşmaktadır. Akademik etik öncelikle çevresel bir adalet teorisini bugüne kadar ortaya koyamamıştır. Çünkü bu teori uzun zaman doğanın insan çıkarları nedeniyle zarar görmeyeceği düşün-

* Çevresel Adalet

cesindeydi. Bir diğer neden de bu teori, birçok başka durumda olduğu gibi, doğal malların büyük ölçüde ve hızla azalmasını yanlış değerlendirmiştir. Bu itirazlara cevap olarak şudur: Batı Kültüründe biz doğaseverler için, doğayı insan çıkarları altında gözeten rasyonel bir alternatif yoktur.

İkinci bir düşünce, adaletin bireysel çağrışımlarına karşı yönelebilir. Bildiğimiz gibi, devlet, NGO, uluslar arası organizasyonlar gibi kolektif aktörler çevre sorunlarının küreselleşmesinde giderek artan bir rolü bulmaktadır. Onlar adaletle zarar verirler mi? Cevap, eğer işbirliğine katılım zorunluluğu olarsa, o zaman adaletin akılcılığından bahsedilebilir. Eğer kolektif aktörler böyle bir oyuna katılırsa, o zaman onlar da adaleti takip edenler arasında olacaktır.

Üçüncü bir düşünceye göre, bizim iklim değişikliğine ilişkin büyük çaplı sorunlarının paylaşımı göz önüne alınırsa, ekolojik adalet bu tip toplumsal yapı içerisinde düşünülmektedir. Ancak buna hiçbir şeyin değişmediği konusunda itirazla karşılaşmaktadır. Paylaşıcı adalet sadece işbirlikçi sosyal bir sistem içerisinde üretilebilir ve böyle bir toplumsal koşullar olmaksızın uzlaşmaz. Adalet karşılıklı değişimin bir şeklidir ve dayanışma ya da Özgecillemeyle değiştirilemez. İklim değişikliği adaleti örneğinde olduğu gibi, dünya çapındaki gereksinimlerinden kaynaklanan sorun, ancak iş birliğine dayalı bir sistemin sosyal koşullarını adım adım kurarak çözülebilir.

Bu üç itiraz, her şeyden önce ekolojik adalet anlayışını zorlaştırmaktan daha çok kolaylaştırmaktadır. Eğer aşağıda açıklanan istekler uygulanabilirse, belirtilen ilkeler ortaya konursa bu söz konusu olabilir.

- Ekolojik öneme sahip malları ve hizmetleri ne kadar süreyle ya da ne kadar sıklıkla gündeme getirilecektir? Bunu paylaşabilmek yeterli olacak mıdır?
- Hem içerde hem de dışarıda ekolojik adalet talepleri ne kadar çatışmalı olacaktır?
- Uzun süreli paylaşım, hangi sosyal ve normatif koşullarda inşa edilecek? Ekolojik adalet aynı zamanda kuşaklar arası düşüncesinde olmak zorundadır mı?
- Ekolojik adaletin bu tasarısında daha önceki sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı beklentileri ne ölçüde karşılayacaktır?

EKOLOJİK ADALETİN ÜÇ BOYUTU

Sürdürülebilirlik penceresinden bakıldığında, adaletli bir şekilde paylaşılması gereken üç çeşit mallar ayırt edilebilir: Maddi, kritik ve estetik olan mallar.

Bu mallar konusunda ne zaman ekolojik bir adalet oluşturulduğuna dair sorusuna ilk cevap olarak şunlar söylenebilir: Eğer toplumsal bir düzen şu şartlara sahip olursa, ancak o zaman ekolojik açıdan adaletli olur:

- Her insanın çevrede bulunan sınırlı mallara ulaşmada mallara aynı şansa sahipse (ekolojik fırsat eşitliği),
- Kritik olan mallar için ahlaki temelli haklar ortaya konduğunda (Sağlıklı çevre, ekolojik insan hakları)
- Çevrenin şekillendirmesi, toplumun ekolojik-estetik standartlarına uyduğu zaman (ekolojik tasarlama-biçimlendirme hakları)

Bu sınıflandırmaya göre ekolojik adalet tümüyle ayrılabilen bir adalet değildir, daha çok sosyal adaletin bir parçası olarak gözükmektedir. Ekolojik fırsat eşitliği ve insan hakları, sosyal fırsat eşitliğinin ve sosyal hakların bir parçasıdır. Ayrıca kendi içinde homojen sayılabilen bir adalet değildir; çünkü daha önce belirlediğimiz üç mallara göre üç parçaya ayrılır. Adaletin bu üç kavramını bu şekilde adlandırabiliriz:

Ekolojik Fırsat Eşitliği: Doğal bir çevre içinde yaşama dair fırsat eşitliği, her insanın mal ve mülk edinmede, doğal malları kullanmada (doğal yiyecekler, doğal maddeler, yapı malzemeleri gibi) ve doğal kaynakların (hammaddelerin ve enerji gibi) tüketiminde aynı haklara sahip olmasıdır.

Ekolojik İnsan Hakları: Her insanın sağlıklı ve tehlikeleri olmayan belirli bir temel yaşam standardına sahip olabilmesidir (hava, su, radyasyon, gürültü vb.).

Ekolojik Düzenleme (Tasarlama) Hakları: Kültürel çevrenin tasarlanmasında ve korunmasında, doğal kaynakların tüketilmesi ve çevrenin estetik olarak düzenlenmesinde, doğal anıtların korunmasında ya da geri kazanımında, sanayileşmede, çöplerin depolanmasında, nükleer tesislerin korunmasında, baraj yapımında vb, alınan kararlara katılım hakkının olmasıdır.

Bu tür adalet taleplerin amacı, bazı yurttaşların ekolojik yoksunluğuna ve çevresel kirlenmeye engel olmaktır. Öncelikle ilk iki şekil bireysel hak-

larla ilgiliyken, daha sonraki kolektif yararlanmanın düzenlenmesiyle ya da prosedürel olup vb. prosedürel hakların parçasıdır. Ekolojik düzenleme hakları, yurttaşın demokratik ortak karar alma sürecinde diğer yurttaşlarla bağlantısını dikkate almak zorundadır.

Adalet aynı zamanda eşitlik anlamına da gelmektedir. Ekolojik eşitlik buna göre üç farklı şekilde sıralanabilir: Birincisi fırsat eşitliği anlamında nitelikli eşitliktir. Herkesin, yaşamsal malların sahipliği konusunda aynı şansa sahip olması, herkesin bu şansın değerlendirmek istediği, gerçeği gördüğü ve bununla aynı ölçüde doğal mallara sahip olsun anlamına gelmemektedir. Buna göre devlet de maddi doğal kaynakların ortalama eşit bir tüketiminde garanti altına almak ya da korumak için görevlendirilemez. Modern toplumda çevreye karşı farklı düzenlemelerin egemen olduğu ve yurttaşların farklı tutum ve değerlere önem verdikleri her zaman düşünülmelidir. Ekolojik fırsat eşitliği bu nedenle gerekli bireysel hareket alanı da sunmaktadır. Ancak bu bir kişinin doğal gıdaların tüketmesi, genetiği değiştirilmiş ürünlerden sakınması ya da güneş enerjisi sistemini evine kurması ve bu şansını onun gözetmek zorunda olması anlamına gelmemektedir. İnsan kendi öncelikleri farklı olabilir.

Fırsat eşitliği kavramı, “şans kavramının” negatif ve pozitif yorumları nedeniyle tartışmalı ve esnek bir kavramdır. Birincisine göre, yurttaşların ekolojik tercihlerinin karşılanması açısından onlara sınır getirilmesi, doğal gıda maddelerinin (genetiği değiştirtmiş) üretilmesini hukuken yasaklamak doğru gözükmemektedir. İkincisine göre, ekolojik tercihlerin karşılanmasını desteklemek, örneğin doğal gıdaların üretimini sübvans etmek önerilmektedir. Özellikle bütün yaşamı etkileyen eğitim, sağlık, pozitif özgürlükler gibi şanslarda biz genel olarak onu, piyasa ekonomisinin liberalleşmesinde takınılan tutumda olduğu gibi, negatif ve dar çerçevede yorumlama eğiliminde olmamız yeterli değildir. Ancak doğal gıdalar bu şansın içinde sayılmamaktadır, eğer suni gıdalar sağlığa zararlı iseler, ekolojik insan haklarının ikinci talebine göre, bunun olmaması gerekir. Fakat bu örnek genellenemez, bu nedenle ekolojik mallar, yaşamsal öneme sahip olanlar ve bireysel alana giren malları arasında tam olarak bir ayırım yapılmak zorundadır. O zaman birincisi için pozitif ikinci için de negatif şans kavramı geçerli olmaktadır.

İkinci olarak sıkı bir eşitlik ekolojik insan haklarında talep edilmektedir. Bu haklar sağlık ve özgürlükte olduğu gibi bireyi aşan haklardır. Bunlar tipik olarak başkalarının yaşamından ve ekonomisinden etkilenmekte ve herkes için bireysel yaşamı planlamada gerekli koşulları taşımaktadır. Bu

nedenle bu plan kritik mallar tarafından ve onun amaçladığı eşitlik tarafından sınırlandırılmamakta, aksine desteklenmektedir.

Üçüncüsü ekolojik tasarıma ilişkin olarak eşitlik, prosedürel bir eşitlik olarak anlaşılabilir. Kamuya açık olan prosedüre göre, yurttaşlar tasarım sürecinde eşit haklara sahip olarak etkilemektedir. Bu eşitlik, önemli doğal alanların bireyler tarafından kullanılabilmesini ve tüketilebilmesini önleyen uygun bir çevre hakkının var olduğunu kabul etmektedir. Örneğin doğal anıtlar ya da rezervler, eğer onlar özel mülkiyette ise, onlara da kişiler tarafından zarar verilmemiş ya da değiştirilmemiş olmalıdır. Resmi prosedürlerle kamuoyu tartışmaları ve ortaya atılan düşünceler de siyasi iradenin oluşum sürecidir. Bu nedenle çevrenin tasarlanması ona bağlıdır. Çünkü çevrenin estetik tasarımı, fakat aynı zamanda doğal kaynakların ve olayların korunmasında genel bağlayıcı bir standart yoktur, doğanın değerini sürekli olarak değiştirmektedir.

Ekolojik Adalette Çatışmalar

Adaletin bu üç biçimi arasında çatışma yaşanmaktadır. Her ne kadar öncelikle ekolojik fırsat eşitliği, insan hakları ve tarım haklarının aynı ağırlıkta olduğundan hareket edilse de, önceliklerin uygulanmaya çalışılması bu haklar arasında çatışmalara yol açabilmektedir. Hukuk tarafından korunan mallar nedeniyle ekolojik insan haklarının mutlak bir üstünlüğü bulunmaktadır. Çünkü onunla sağlık ve yaşam doğrudan korunmaktadır. Elbette ekolojik fırsat eşitliği bu mallarla ilgilidir, fakat bu ilgi uzun süreli ve bireylerin kendi sorumluluklarını da kapsamaktadır. Tasarım hakkı, her iki hak tarafından sınırlandırıldığı anlaşılabilir

Genel önemlilik derecesi olsa da ekolojik adaletin dışında olduğu gibi içindeki somut çatışmaları hakkında karar vermek hiç de kolay değildir. Asıl önemli olan çatışmalar dışarıdadır. Burada ekolojik bir hak diğer haklarla, özellikle maddi malların kullanımında ve kazanılmasında uzlaşma yoktur. Maddi kaynaklara sahip olmayı aynı şekilde ekolojik fırsat eşitliği olarak kabul ettiğimden, bu anlatımda bilinen çatışmalar iç çatışmalar olarak ortaya çıkmaktadır; özellikle tipik örneği kamusal mallardaki çatışmalardır. Eğer herkes yeşillikler içinde bir eve sahip olsaydı, böyle bir ev konusunda bireysel şanslar azalır. Eğer bireysel ev satın almak ekolojik olmayan bir şans olarak kabul edilirse, böyle bir örnek dış çatışma olarak tanımlanmak zorundadır; aynı şekilde ucuz ve doğal gıdalar konusunda gerçekçi olmayan şansla karşılaştırılabilir. Ancak mal, mülk sahipliğini ekolojik fırsat eşitliğinden ayırmak zordur. Çünkü bireylerin

doğal alanlara sahip olmalarına özellikle de ona zarar verilmesine karşı hiçbir şekilde itiraz edilemezdi. Bu nedenle mümkün olduğunca, bu çatışmalara kamusal mallar çatışması olarak bakmak ve el değmemiş doğayı kamusal mal olarak ve aynı zamanda olası bireysel kullanıcılara karşı korumaya çalışılmalıdır.

İnsan hakları ve tasarım hakları boyutunda yer alan iç çatışmalar daha az sorunlu gözükmektedir. Eğer bir belediye ya su kalitesini iyileştirmek ya da gürültüden dolayı bir caddeye girişleri azaltmak istiyorsa, o bunu tıbbi bilgililere dayanarak yapabilir. Eğer belediye suni kar alanı yapmak ya da doğal çeşitliliği korumak istiyorsa, demokratik bir kararı devreye sokabilir. Ancak bu çatışmaların çoğu az ya da çok dış merkezli bir çatışmaya dayanır ki, bu da ekolojik ve ekonomik mallar arasındaki çatışmadır. Eğer belediye trafiği sakinleştirirse, ekonomi zarar görür ve ekolojik köyün kış uykusuna yatması anlamına gelir. Eğer, ekolojik insan hakları için sınırı tıbbi kararlar yönünde objektif olarak düzenlenebileceğini kabul edersek, o zaman birinci ve üçüncü boyutta -fırsat eşitliği ve tasarım hakları- bu haklarda endemik ekolojik açıdan kendine zarar verme fark edilmeden yerleşebilir. Böylece yurttaşların gerçekte kendisine zarar verip vermediği belli olmadan tartışılır hale gelebilir. Ekolojik fırsat eşitliği Bireysel tüketimden dolayı kolektif fırsatların azalması sorunu, ekolojik fırsat eşitliğine, ekolojik dar görüşlülük problemi ise, ekolojik tasarıma dahildir.

Her iki sorun da bizim liberal ekonomik toplumsal anlayışımızın getirdiği sorunlar olup bu nedenle çözümü sınırlıdır. Her iki sorun da kapitalist ekonominin hukuksal koşullarına doğrudan bağlıdır. Bu da ekolojik istekler ve bizim maddi refah beklentilerimiz arasında derin bir uyumsuzluk olduğunu göstermektedir. Maddi kaynaklar, araziler ve üretim şartları konusunda görece kolay bir ulaşılabilirlik olmasaydı, bizim sahip olduğumuz refah seviyesi düşünülemezdi. Ayrıca ekonomik ilgileri (ekolojik insan hakları hariç) aynı statüye getiren demokratik süreç olmasaydı, ekoloji gibi, biz ekolojik bir yaşam biçimini serbestçe seçebilecek durumda olmazdık. Ekolojik düşünce hiçbir dünya bakış açısında sahip olamaz ve bu nedenle de sınırlı bir şekilde siyasal süreçlere talimat verebilirler. Eğer sosyal eşitsizlikler, maddi çıkarların ekolojik bireysel idealleri takip etmesine zorlamasaydı, buna gerek kalmazdı.

ADALETİN BİR ÇEŞİDİ OLARAK EKOLOJİK TOPLUM

Kuşkucu düşünceler karşısında sürdürülebilirliğin adalet kavramı içerisine nakledilmesinin beklide en önemli nedeni, sürdürülebilirlik vizyonundaki koruma düşüncesini ortaya çıkarmasıdır. Dağıtıcı adalet eş zamanlı bir yapıda olup belirli zaman diliminde adil bir paylaşım anlamında gelir. Tipik art zamanlı adalet ise, paylaştırıcı değil, aksine düzeltici ya da ceza vericidir. Geçmişte olan fiillere adil ceza vermesi söz konusudur. Gerçi iklim konusunda yapılan uluslararası toplantılarda, sürdürülebilirliğin adalet kavramına aktarılıp aktarılamayacağı şeklindeki konular dile getirilmektedir. Fakat biz bunu geçmişe bakarak değil, daha çok geleceğe bakarak kendi kendimize sormalıyız. Kuşaklar arası bir ekolojik adalet olabilir mi? Cevap: Prensip olarak hayır, fakat iyi işleyen ekolojik bir sistemin varlığı, gelecektekilerin çıkarlarına olumlu bir katkı sağlayacaktır.

Kuşaklar arası ilişkilerde bizim bilinen paylaştırıcı adalet modelini uygulamanın iki zorluğu bulunmaktadır. Eğer ortak mallar bir ya da birçok kritere göre (haklar, kazanç, ihtiyaç, şans) paylaştırılırsa, ancak o zaman adalet olur. Ancak bu ortak malların karşılanması gelecek açısından daha zor gözükmemektedir. Eğer ortak mallar/değerler şimdiki doğal kaynaklar olabilir mi? Bu durumda biz doğal kaynakları kesinlikle tüketemeyiz, bu gelecek kuşaklar için zararlı sonuca yola açacağından mantıklı gözükmemektedir.

Eğer doğal kaynaklar bugünkü sermaye varlığı olabilir mi? Fakat nasıl ve niçin onları gelecekte paylaşılın? Paylaşmak, şimdiki sermayeyi gelecek için kuşaklar örneğinin bir fonda toplamak anlamına gelir. Buna karşı bir yandan çevrenin önemli parçalarını ekonomik bir değer olarak düşünülmesi söz konusu olamaz. Diğer yandan bu çerçevede, niçin yapılmak zorunda şeklinde motivasyon sorusu ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar bir şekilde doğal sermaye ve gerçek sermaye arasında ortak yön bulunsa da, niçin bizimle gelecek kuşaklar arasında bir paylaşımın akılcı olduğu sorusu gelmektedir. Gelecek kuşakların bizim sermaye ile ne alakaları var? Fakat biz gelecek kuşaklara dürüstlük açısından bir şans daha verelim. Uygun bir dürüstlük prensibi şu şekilde açıklanabilir: Bizim kuşağın başkalarından almış olduğu bu tür ekolojik mallar ve bizim kuşağın almak istemeyeceği bu tür ekolojik zararlar, bizim de gelecek kuşaklara aynı şekilde vermemiz ve zararlılardan kaçınmamız şeklinde olabilir.

Kuşaklar arası bu dürüstlük kuralı iki soruna neden olmaktadır. İlk olarak bir tür moral doğma olmasındandır. Bu henüz neden geçerli olduğu ve uygun bir şekilde nasıl motivasyon ettiği bilinmeyen bir doğmadır. Altın kuralın ve benzer evrensel ilkelerin genel sorunu, onların soyut olmasıdır. Onlar bizim kültürümüzde çok konuşuluyor olması, gerçekte takip edilsin ya da edilmek zorunda kalınsın anlamına gelmemektedir. Bu soyut ilkelerin onun motivasyonunu nereden alacağı konusu ise belli değildir. İkinci olarak bu ilkelerin uygulamada önemli sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlar genel olarak göreceli bir bakış açısıyla üç boyutta gösterilebilir. Şimdiki ve geçmiş zamana bakılarak, maddi, moral ve estetik standartlar arasındaki rekabet ilişkisi hangi düzeyde sağlanacaktır? Bizim toplumda maddi ve post maddi tercihlerin farklılığı mutlaka refah seviyesi ile ilişkilendirilecek mi? Biz gelecek kuşakların düşük ya da yüksek bir seviyede refah seviyesine sahip olmalarını kabul edebilecek miyiz? Bu onların maddi refah seviyesinin düzelmesi için ya da estetik doğal malların daha iyi korunması için olabilir mi?

Benim görüşüme göre, işte bu nedenden dolayı kuşaklararası adalet talepleri saf bir şekilde retorik olarak kalmaktadır. Bunun yerine biz ekolojik bir toplum düşüncesini öncelikle düzenlemeliyiz. Bu şimdiki zamanda geçerli olan, ancak geleceğe de yardımcı olan bir düşüncedir. Bugün bizim hangi malları ideal şekilde korumaya değer buluyorsak, bunu bilgilendirilmiş ekolojik toplum ideali olarak yükseltmeliyiz. Bu gelecekte de gerçekleşebilir. Bizim ideal olarak tanımladığımız bu ilke, böyle bir durumun varlığı sezgiye dayanmaktadır. Fakat o iyi durumda olsaydı, kendi kendini tekrarına duyarsız kalınsaydı, aniden bir fikrin ortaya çıkması ya da sürpriz bir sevinçli durumla karşılaşılması gibi bu tutarsız bir durum söz konusu olurdu. Diğer yandan doğaya karşı belirli bir tutumu amaçlamak ve onu gelecek için vazgeçilebilir olarak görmek tutarsız bir görüntü olduğu söylenebilir. Gerçi bu ümitsiz bir yaşam biçiminin ifadesi olarak düşünülebilir. Fakat idealleştirilmiş bir yaşam için, daha sonraki varlıklara karşı duyarsızlık akıllı bir davranış değildir. Fakat eğer bir toplumda aşırı tüketim ideali yükseliyorsa, o zaman nasıl olacak? Bizim toplumda aşırı tüketim ideali zaman zaman ön planda olsa da, onu topluma uygun bir ideal olarak tanımlamak doğru değildir. Böyle toplumsal bir önerinin, modern siyasetin yapısıyla hiçbir şekilde bağdaşmaması, nasıl açıklanacak? Burada bir birlik, ideal kurabilen ve bu ideali için politikasını yönlendirebilen minimal bir toplum olarak anlaşılmaktadır. Bunu olanaksız bulan modern toplumun analizcileri hiç de az değildir. Onlara göre haklar sadece, bizi birbirimize karşı korumak için ve sosyal adalete minimal

düzeyde gerçekleştirecek için bir araç olarak görünmektedir. Bana göre, çevre krizinin başlangıcından farklı olarak şimdi bile, sosyal mallar olarak bütün doğal mallar, bütün ekolojik eksiklikler sosyal açıklar olarak ifade edilmektedir. Böylece ekolojik idealler özel tercihler olarak dikkate almak, giderek gereksiz hale gelmektedir. Kötü durumda olanların ekolojik yoksunluğunda görüldüğü gibi, sadece sosyal eşitliği iyileştirmek gereklidir. Ondan sonra çevrenin durumu da iyileşecektir.

Daha İyi Bir Sürdürülebilirlik İçin Ekolojik Adalet

Benim önerim ekolojik adaletin ilkelerine sürdürülebilirliği uygulamaktır. Sürdürülebilirlik ve adalet aynı normatif taleplere ve amaçlara sahip olabilirler. İlk bakışta sezgilerimize aykırı gözükabilir. Sürdürülebilirlik doğal bir çevrenin stoklarını korumak ve adalet ise, hayati önemi olan malların paylaşımı ummak anlamına gelmektedir. Her iki düşüncede öncelikle birbirine zıt gözükabilir. Çünkü doğal malları paylaşmak onların stoklarının korunmasına katkı sağlamak anlamına gelmemektedir. Ormanları paylaşmak, onları küçültmek ve tüketmek anlamına gelmektedir. Fakat böyle bir örnekleri, söylendiği gibi anlamak gerekir mi? İnsan merkeziliğe göre, eğer orman, orman sahiplerinin uzun vadeli çıkarlarına göre kullanılırsa, o zaman o tüketilmiş olur. Eğer bunun tersi söz konusu olursa, o tüketilmez. Ormanın kendi varlığı, onun korunması anlamına gelmemektedir; onun korunmasına yönelik talepler de ancak insani kullanıcıların ideal ilgileri tarafından çıkabilir.

Sürdürülebilirliği adalete çevirme girişimi bir öneridir; bu öneri ontolojik, dinsel, değer yüklü ve somut bir kavramın, sübjektif, aydınlanmış, psikolojik ve sosyal bir kavrama tercüme edilmesidir. Bu ikinci kategoride olan kavramları bizler tanırız; ilk kategoride olanları ise her ne kadar entelektüel tartışmalarda retorik amaçla kullanılsa da, onları tanımakta zorlanırız. Sürdürülebilirliği tercime edilemez ilkeler olarak kabul etmek, tıpkı antik doğa/kültür farkını özel olarak korumak gibi anlama gelmektedir. Diğer yandan, sürdürülebilirliğin ne anlama gelebileceğini ve bitmez tükenmez açıklamalar anlamında da gelecektir. Buna rağmen biz, doğanın ancak sadece bir kültürün içinde anlamı olduğunu kabul etmeyiz. Bu nedenle, bizim ideal menfaatlerimiz temelinde tanımlanan ya da (sadece bir nüans olarak) o bu temelde sürdürülebilirlik olarak belirtilirse, sürdürülebilirlik olur. O zaman sürdürülebilirlik adil bir paylaşımın yan etkisi olarak ortaya çıkmaktadır. Biz adil paylaşımın nasıl yapılacağını, kısa süre önce öğrendik. O halde bunu neden uygulamayalım?